

EVROPSKÉ SYSTÉMY POJIŠTĚNÍ VKLADŮ: DŮSLEDKY ZMĚN Z ROKU 2008

Veronika Holá, Komerční banka, a.s.; Petr Jakubík, Evropská centrální banka a Institut ekonomických studií University Karlovy v Praze*

Úvod

V dobách finanční nestability roste zájem o institut pojištění vkladů. To potvrdily i nedávné události na finančních trzích, kdy změny systémů pojištění vkladů posloužily jako jedno z klíčových opatření. Globální finanční krize byla pro systémy pojištění vkladů zatěžkávací zkouškou, která prověřila jejich funkčnost v období prudkého poklesu důvěry v národní bankovní systémy. Od vzniku systémů pojištění vkladů v jednotlivých zemích uplynula dlouhá doba, aniž by došlo k jejich zásadnější revizi. Mezitím se zvýšila integrace finančních trhů a vzrostl počet finančních institucí působících na území více států. Naskytla se otázka, zda mohou systémy pojištění vkladů navržené původně pouze podle charakteristik národních trhů fungovat i za těchto nových podmínek. Čerstvé události naznačily nutnost určitých modifikací.

Situace v Evropské unii je specifická tím, že národní systémy pojištění vkladů členských států podléhají minimální harmonizaci. Některé jejich základní charakteristiky jsou upraveny směrnicemi, v ostatních rysech se však velmi odlišují. A právě odlišnosti neupravené či nedostatečně upravené směrnicemi Evropské unie jsou předmětem našeho zájmu. V roce 2009 prošla Směrnice o pojištění vkladů prvními změnami od roku 1994, kdy vstoupila v platnost, a v současné době probíhá diskuze o dalším možném sblížení národních systémů. Situace v Evropské unii je v mnoha ohledech velmi zmatečná. Drobní vkladatelé institutu pojištění vkladů příliš nerozumí, k čemuž přispívá především rozdílný přístup k pobočkám a dceřiným společnostem evropských bank. Liší se výše a druhy pojištěných vkladů. To vytváří nerovné podmínky na společném vnitřním trhu.

Práce je strukturována do čtyř základních kapitol a zakončena závěrečným shrnutím. První kapitola obsahuje stručný přehled literatury týkající se pojištění vkladů a uvádí zdroje, se kterými pracujeme. Druhá kapitola se věnuje systémům pojištění vkladů v Evropské unii. Nejprve zkoumá jejich vývoj, poté se zabývá zvyšováním minimálních limitů stanovujících maximální výše pojištěných vkladů a zaváděním garancí na podzim roku 2008. Obsahem třetí kapitoly je empirická analýza. Ta se

* Uvedené výsledky, jejich interpretace a závěry, jsou názory autorů a nemusí se nutně shodovat s názory uvedených institucí. Tato práce byla podporována výzkumným záměrem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy MSMT 0021620841, Grantovou agenturou Karlovy univerzity GAUK 2009/47509 a Grantovou agenturou České republiky GAČR 403/10/1235.

zaměřuje na možné přesuny vkladů mezi členskými státy z titulu zavedených záruk na vklady. Čtvrtá kapitola shrnuje dopady zavedených opatření a definuje naléhavé otázky budoucího směřování systémů pojištění vkladů v Evropě.

1. Přehled související literatury a zdrojů

Současné zdroje literatury týkající se pojištění vkladů¹ je možné rozčlenit do několika více či méně spolu souvisejících skupin. Tyto skupiny se liší pojetím pojištění vkladů především s ohledem na šíři kontextu, metodu výzkumu a zdroje dat.

První okruh literatury tvoří instrukce vytvořené mezinárodními organizacemi. Ty si kladou za cíl poskytnout jasný a přehledný souhrn mezinárodně využívané praxe systémů pojištění vkladů. Jsou určeny jak pro státy, které zamýšlejí systémy pojištění vkladů zavést, tak pro státy, které se rozhodly z nějakých důvodů své systémy reformovat. Zdrojem informací jsou praktické zkušenosti jednotlivých zemí, často získávané např. na základě dotazníků. Výsledkem jsou manuály vycházející z konkrétní osvědčené praxe. Mnohdy je zdůrazňována potřeba nespoléhat se jen na zkušenosti jiných států, ale nutnost zaměřit se zejména na požadavky dané země s ohledem na stav její ekonomiky či institucionálního prostředí. Součástí některých publikací jsou i statistické přílohy dokumentující situaci v jednotlivých zemích. Mezi nejnovější literaturu tohoto druhu patří základní principy publikované Bankou pro mezinárodní platby a Mezinárodní asociací pojistitelů vkladů (Basel Committee on Banking Supervision, International Association of Deposit Insurers, 2009a).

Druhý okruh literatury se zaměřuje na systémy pojištění vkladů v širším kontextu finančních záchranných sítí či krizového managementu. Liší se v tom, co jednotliví autoři do finančních záchranných sítí zahrnují a jakou roli každému z jednotlivých opatření přiřkládají. Rozsáhlá část této literatury se věnuje rychlému vyřešení situace v případě úpadku bank, a to nejen co se odškodnění vkladatelů týče, ale i z hlediska rozdílných právních úprav v jednotlivých zemích. Do této skupiny literatury patří jak práce teoretické (např. Morrison, White, 2006) a analyticko deskriptivní (např. Mayes, 2004), tak i některé empirické výzkumy. Demirgüç-Kunt a Huizinga (1999) ve své práci docházejí na základě ekonometrické analýzy k závěru, že vysoké výše pojištěných vkladů a systémy, které jsou explicitní² a vládou financované, snižují tržní disciplínu. To je ale v rozporu s výsledky analýzy autorů Groppa a Vesaly (2004), ze které plyne, že explicitní pojištění vkladů tržní disciplínu naopak zvyšuje. Obě dvojice testují své hypotézy na jiných skupinách států, ale i tak je zřejmé, že výsledky empirických analýz v této oblasti nejsou prozatím jednoznačné. Hoelscher, Taylor a Klueh

1 Pojištění vkladů je v příspěvku chápáno jako garance určité výše a druhů vkladů dle platné legislativy v jednotlivých evropských státech, pojistné ve většině zemí nebere v úvahu rizikový profil bank. Pojištění tedy není chápáno ve smyslu komerčního pojištění.

2 Existuje-li pouze implicitní pojištění, nejsou dopředu určena žádná pravidla a o případné výplatě a o tom, zda bude vůbec uskutečněna, se rozhoduje až tehdy, když se konkrétní finanční instituce dostane do nesnázi (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006).

(2006) srovnávají větší množství empirických analýz k tomuto tématu a vyvozují, že systém pojištění vkladů je pouze součástí širší záchrané finanční sítě, a zpochybňují možnost zkoumat ho nezávisle na dalších opatřeních. Tyto práce poukazují na fakt, že samotné pojištění vkladů není všelékem a že může dobře a efektivně fungovat pouze tehdy, pokud se lze spolehnout na další opatření v systému finanční záchrané sítě.

Do třetí skupiny literatury patří práce, které se zabývají konkrétními systémy pojištění vkladů v jednotlivých zemích či srovnáním systémů v několika státech. Zaměřují se na konkrétní znaky daných systémů, důsledky jejich změn, důvody jejich selhání či na celkový historický vývoj. Některé práce jsou čistě popisné (např. Bradley, 2000, Thies, Gerlowski, 1989), další si kladou za cíl ověřit hypotézy na konkrétních datech. Wheelock, Kumbhakar (1995) ve své analýze nacházejí důkazy existence morálního hazardu i nepříznivého výběru po zavedení dobrovolného systému pojištění vkladů v americkém státě Kansas v letech 1909–1929. Užitečné srovnání pak ve své práci provedl Beck (2003), který srovnával systémy Německa, Brazílie a Ruska, tedy tři naprosto rozdílně vyspělé státy, s odlišnou stabilitou finančních systémů a institucionálními podmínkami. Výsledkem je zjištění, že při stanovení vhodného systému pojištění vkladů pro danou zemi je nutné vzít v úvahu všechny relevantní charakteristiky státu (jako jsou institucionální podmínky, makroekonomické charakteristiky, struktura bankovního sektoru, další součásti finanční záchrané sítě, právní vyspělost, vynutitelnost práva apod.) a není možné v jedné zemi dobře fungující model jednoduše aplikovat na jiný rozdílně vyspělý stát.

Další skupina literatury se zaměřuje na situaci v Evropské unii, kde všechny členské státy musely zavést systémy pojištění vkladů a tyto systémy se v minimálních charakteristikách daných evropskou legislativou shodují. Autoři se zaměřují na sporné body této harmonizace, především na problémy vznikající z rozdílných systémů (lišící se výše pojištěných vkladů, jiný rozsah pojištěných druhů vkladů apod.) při činnosti finančních institucí na území více členských států (např. Mayes 2004, Eisenbeis, Kaufman, 2007). Změnám v souvislosti s navýšením limitů v roce 2008 se věnuje např. Schich (2008a). Garance a jejich účinnost během bankovních krizí zkoumají Laeven a Valencia (2008).

Aktuální informace o systémech pojištění v EU je však možné najít pouze na internetových stránkách jednotlivých pojistných fondů či jiných agentur, které systém pojištění vkladů v dané zemi spravují. Tyto stránky proto slouží jako hlavní zdroj informací o současných charakteristikách jednotlivých systémů. Mnohé studie je možné najít také na stránkách Evropské komise.

Další práce k tématice pojištění vkladů není možno jednoznačně přiřadit do žádné z předcházejících skupin. Zajímavá je práce Laevena (2004), který pracuje s modelem politické ekonomie. Výsledky jeho ekonometrické analýzy podporují hypotézu, že soukromé zájmy jsou signifikantní vysvětlující proměnnou pro rozsah pojištění vkladů v dané zemi. Pojištění vkladů je vyšší v zemích, kde jsou hojně zastoupeny špatně kapitalizované, a tedy rizikovější banky. Několik málo prací se věnuje tomu, nakolik rozdíly mezi systémy pojištění vkladů ovlivňují toky vkladů nebankovních subjektů

mezi zeměmi. Vyšší minimální limity pro výše pojištěných vkladů, nižší sazby pojistného a širší pojetí pojištění (ve smyslu zahrnutí více druhů vkladů) by totiž mělo být pro vkladatele přitažlivější. Huizinga a Nicodème (2002) testují tuto hypotézu na datech Banky pro mezinárodní platby a jejich výsledky potvrzují, že systémy s explicitním pojištěním vkladů, spoluúčastí, s nízkou sazbou pojistného a soukromou správou systému jsou pro mezinárodní nebankovní vkladatele přitažlivější.

Informace jsou výběrově čerpány ze všech uvedených okruhů literatury. Především starší údaje o systémech pojištění vkladů byly čerpány ze souhrnných tabulek, které jsou často přílohami odborných prací. V některých případech jsme od systémů pojištění vkladů obdrželi informace také jako odpovědi na e-mailem zasláné dotazy. Ostatní data jsou získána z volně dostupné databáze Eurostat anebo z webových stránek Evropské centrální banky.

2. Pojištění vkladů v Evropské unii a jeho vývoj v souvislosti s finanční krizí

2.1 Sbližování systémů pojištění v EU (Směrnice č. 94/19/ES)

Do roku 1994 nebyly charakteristiky pojištění vkladů v rámci evropské legislativy nijak řešeny. První doporučení ze strany Evropské komise přišlo v roce 1986 (Bernet, Walter, 2009), ale trvalo další osm let, než byla přijata příslušná směrnice. Již před rokem 1994 však byly v téměř všech tehdejších členských zemích zavedeny národní systémy pojištění vkladů. Fungování těchto systémů vycházelo pouze z tradice a podmínek dané země.

Nové státy Evropské unie začaly systémy pojištění zavádět od poloviny 90. let, přičemž je konstruovaly tak, aby vyhovovaly požadavkům evropské Směrnice č. 94/19/ES o systémech pojištění vkladů. Systémy ve starých členských státech musely být modifikovány.

Cílem směrnice bylo posílit stabilitu bankovní soustavy a zajistit ochranu věřitelů. Definovala pojmy jako vklad, společný účet, úvěrová instituce či pobočka. Stanovila, že souhrn všech vkladů vkladatele u téže úvěrové instituce musí být pojištěn do výše 20 000 eur. Toto pojištění mohlo být dle směrnice omezeno na určité procento z výše vkladů, to však muselo představovat nejméně 90 % všech vkladů, pokud částka, jež měla být vyplacena z pojištění, nedosáhla 20 000 eur. Z ochrany byly vyjmuty vklady uskutečněné úvěrovými institucemi, vklady související s trestnou činností a vklady, na které se vztahuje definice vlastního kapitálu úvěrových institucí. Členské státy mohly vyjmout další vkladatele nebo vklady, uvedené v příloze směrnice.

2.2 Výše a druhy pojištěných vkladů

Systémy pojištění vkladů v zemích EU se v letech 2000–2008 příliš neměnily. Nově byly systémy zavedeny pouze na Kypru (v roce 2000), ve Slovinsku (v roce 2001) a na Maltě (v roce 2003), (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006). Nejvíce docházelo ke změnám u systémů nově přistupujících zemí. Výše pojištěných vkladů byly proto

postupně zvyšovány a měnily se i druhy vkladů, které pojištění podléhaly. Staré členské státy kromě Velké Británie a Nizozemska výše pojištěných vkladů neupravovaly.³

Maximální výše pojištěných vkladů zákonného pojištění v zemích EU v roce 2008 jsou uvedeny v tabulce 3 v příloze. Je nutné zdůraznit, že se opravdu jedná o maximální výše pojištěných vkladů při výplatě (payout limits) a ne o limity před uplatněním spoluúčasti (coverage levels). K nedorozumění ohledně těchto dvou konceptů dochází i na úrovni členských států (European Commission, Joint Research Centre, 2007) a bohužel ani v rámci některých prací nejsou pojmy striktně odděleny.

Před změnami systémů pojištění na podzim roku 2008 měly nejvyšší výše pojištěných vkladů Itálie (103 291 eur) a Francie (70 000 eur), nadprůměrné platily také ve Velké Británii (43 954 eur), v Dánsku (40 236 eur) a v Nizozemí (38 000 eur). Limitní výše u ostatních států se pohybovaly v rozmezí od 20 000 do 26 000 eur. Kromě výší pojištěných vkladů samotných je však zajímavé i porovnání limitů vzhledem k hrubému domácímu produktu na obyvatele, které je pro rok 2008 (před změnami) uvedeno též v tabulce 3 v příloze.

I v tomto porovnání zůstává Itálie a Francie na špici. Mezi státy vykazující nadprůměrné výše pojištěných vkladů k hrubému domácímu produktu na hlavu ale nyní patří mnoho nových členských států: Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko a Rumunsko. Nebýt minimální hranice pro výši pojištěných vkladů upravené Směrnicí č. 94/19/ES, výše pojištěných vkladů nově přistoupivších států by pravděpodobně zůstaly na nižší úrovni.

Kromě výše pojištěných vkladů rozhoduje o celkovém rozsahu pojištění také to, jaké druhy vkladů jsou pojištěny. Zpráva pracovní skupiny Evropského fóra pojistitelů z roku 2008 uvádí, že i když mezi státy existují rozdíly, co se uplatňování výjimek povolených Směrnicí č. 94/19/ES týče, nejsou rozdíly v rozsahu pojištění výrazné. Protože se v jednotlivých státech liší životní úroveň obyvatel, je ospravedlnitelný i rozdílný rozsah pojištění (EFDI, 2008). Problematické však může být pojetí pojmu „vklad“, protože v některých případech je hranice mezi vkladem a investicí nejasná. Investice jsou sice také pojištěny (dle Směrnice o systémech pro odškodnění investorů), ale rozdílné pojetí zhoršuje srovnatelnost dat (EFDI, 2008).

2.3 Zvyšování limitu pro výše pojištěných vkladů a zavádění garancí v EU

Obavy z možného šíření systémového rizika v Evropské unii se rozšířily po pádu banky Lehman Brothers v září 2008. S prohlubující se krizí a zvyšující se nejistotou většina evropských států kromě vydatné podpory likvidity přistoupila také k rozšíření pojištění vkladů, aby zabránila hromadným výběrům vkladů velkých vkladatelů (Feyen, Vittas, 2009). Členské státy v otázce rozšiřování pojištění vkladů postupo-

3 V některých státech kromě zákonného pojištění vkladů fungovalo a funguje také dobrovolné pojištění. A tak např. v Německu, Rakousku a Velké Británii jsou někteří klienti pojištěni i prostřednictvím soukromých pojišťoven. Dále uváděné údaje dobrovolné pojištění nezahrnují, pracujeme pouze se zákonným pojištěním.

valy nejprve jednotlivě, ale zvyšující se nervozita v září a říjnu 2008 je přiměla, aby začaly jednat také společně. Na začátku října 2008 se ministři financí států EU dohodli na zvýšení minimálních limitů pro výše pojištěných vkladů na 50 000 eur a na novelizaci Směrnice o pojištění vkladů, ke které došlo v březnu 2009. Kromě zvýšení původního minimálního limitu na 50 000 eur bylo naplánováno i další zvýšení z 50 000 na 100 000 eur do 31. 12. 2010.

Dle dohody zvedly limity pro výše pojištěných vkladů na podzim roku 2008 všechny státy, jejichž limity byly dříve nižší než 50 000 eur. I přes novou úpravu legislativy se rozsah opatření jednotlivých zemí velmi lišil, protože na evropské úrovni byla sjednocena pouze některá ustanovení a stejně jako ve směrnici z roku 1994 se jednalo především o minimální limit. Některé země se na podzim roku 2008 rozhodly zvýšit limity rovnou na 100 000 eur, jiné zvolily neomezenou výši pojištění (garanci) určitých typů vkladů. Své limity zvedly všechny státy Evropské unie kromě Itálie a Francie. Itálie i Francie ale už dříve zavedly limity převyšující novou minimální úroveň ve výši 50 000 eur. Nové limity po změnách z konce roku 2008 jsou uvedeny v tabulce 3 v příloze.

Je zřejmé, že zvyšování limitů pro výše pojištěných vkladů bylo především politické rozhodnutí přijaté ve snaze uklidnit vkladatele a získat čas pro přijetí dalších opatření. Systémy pojištění vkladů totiž nejsou navrženy tak, aby se vyrovnaly se systematickou krizí, ale pouze se selháním jednotlivých bank. Mají zabránit hromadným výběrům vkladů v situaci, kdy je některá z bank solventní, ale dočasně nelikvidní, a zabránit šíření nákazy na další banky.

Zvyšování limitů pro výše pojištěných vkladů a zavádění garancí měly tedy především pomoci zklidnit situaci. Nesly s sebou však zvýšené riziko morálního hazardu a to jak na straně vkladatelů, tak na straně bank. V případě vysoké či dokonce neomezené výše pojištěných vkladů přestávají vkladatelé monitorovat činnost banky, protože vědí, že o své vklady nepřijdou, banky zase vědí, že případné ztráty vkladatelů uhradí pojistný fond. Nekoordinované změny parametrů národních systémů pojištění vkladů v EU zase mohou způsobovat nerovné podmínky na společném trhu, čímž se zabýváme v naší empirické analýze.

3. Empirická analýza

3.1 Možné důvody pro přesuny vkladů

Pokud na trzích panuje nejistota a zvyšuje se riziko úpadku některé banky, dá se předpokládat, že zavede-li některý stát vyšší limity (či plně pojištění vkladů), budou vkladatelé, jejichž vklady jsou vyšší než pojistné limity, své peníze přesouvat do subjektů podléhajících vyšší či neomezené výši pojištěných vkladů. Tyto subjekty mohou být v jiných členských státech nebo se může jednat o pobočky zahraničních bank v dané členské zemi.

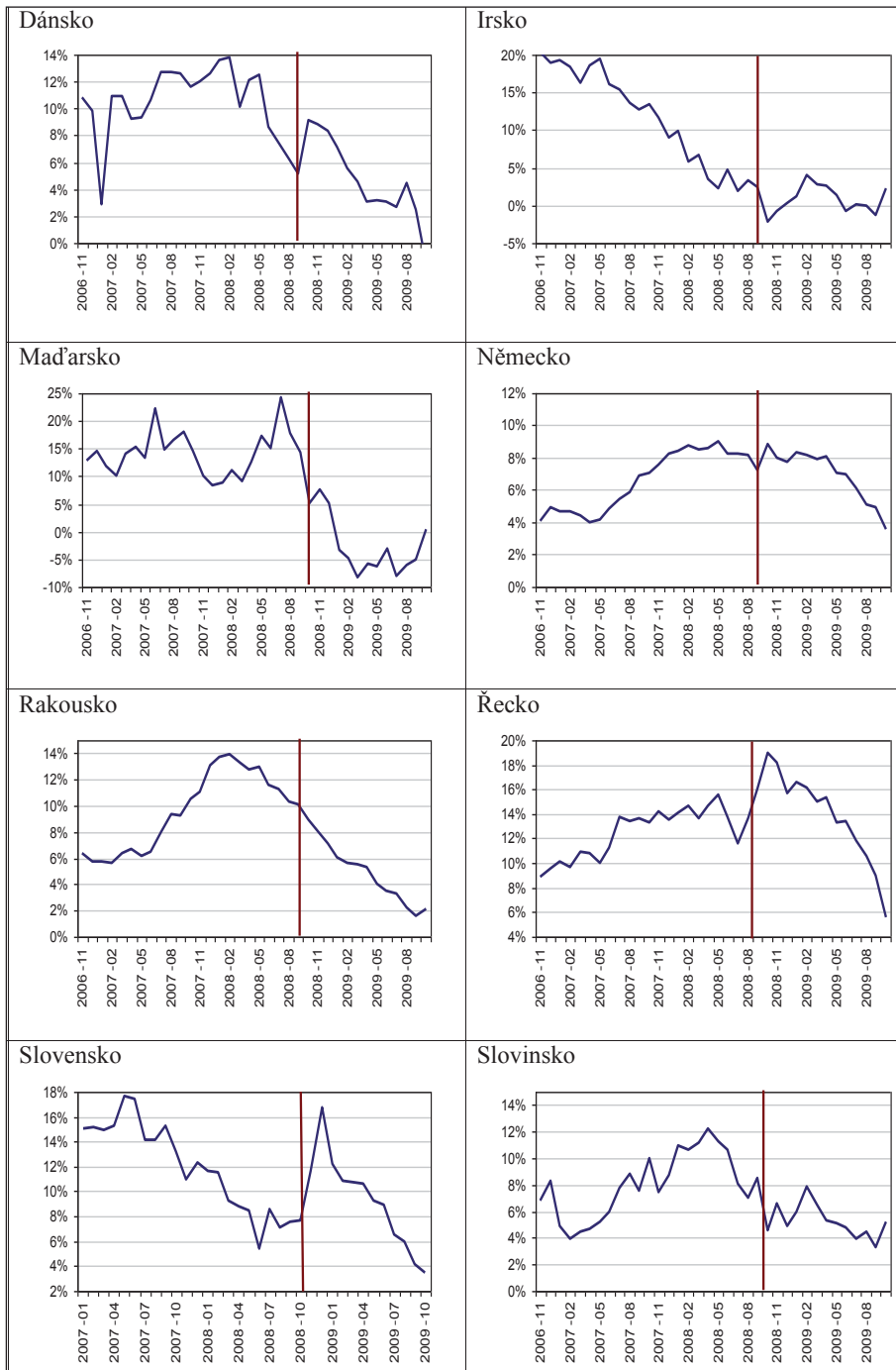
Přesuny vkladů jsou tím pravděpodobnější, čím nižší jsou transakční náklady a pokud nemusí docházet ke konverzi měny a nehrozí tedy kurzové riziko. Větší pravděpodobnost přesunů je tudíž mezi zeměmi evropské měnové unie (Schich, 2008b). Ačkoli je možné mít vklad vedený v eurech i v zemi mimo Eurozónu, státy mohou mít (a ve většině případů z důvodu kurzového rizika mají) uzákoněno vyplacení pojistných náhrad ve své domácí měně (Financial Stability Forum, 2001). Transakční náklady se vztahují především k vyšším poplatkům za bankovní služby (Schich, 2008b).

U velkých vkladatelů (jako jsou velké právnické osoby či jiné finanční instituce) je pravděpodobnější, že se rozhodnou své vklady přesunout do banky, u které jsou vklady plně pojištěny (Schich, 2008b). To proto, že jejich částky běžně převyšují limitní výše pojištěných vkladů (pokud vůbec jejich vklady v dané zemi do kategorie vkladů, na které se pojištění vztahuje, spadají). Je ale možné, že své úspory budou přesouvat i fyzické osoby, protože v jiné zemi nebo pobočce banky z jiné země může být výše pojištěných vkladů vyšší. Dalším důvodem přesunů může být obava, že by se vkladatelé ke svým penězům nemuseli v případě úpadku banky po určitou dobu dostat. Podle Směrnice č. 94/19/ES o systémech pojištění vkladů by mělo být odškodnění vyplaceno do tří měsíců. Dle nové úpravy je sice lhůta snížena na dvacet pracovních dní, ale data, se kterými pracujeme, se vztahují k původní úpravě.

3.2 Vliv záruk na tempa růstu vkladů

Vývoj vkladů v členských státech, které zavedly garance vkladů na podzim roku 2008, ukazuje obrázek 1. Zdrojem dat je statistická databáze Evropské centrální banky, grafy ukazují meziroční tempo růstu vkladů. Jako vklady jsou zde uvažovány celkové vklady členských zemí bez vkladů finančních institucí, vládních orgánů a municipalit. Vertikální čáry v grafech označují zavedení garancí a vztahují se k měsíci předcházejícímu zavedení záruky, protože data vyjadřují výši vkladů ke konci měsíce. Uvažujeme i státy, ve kterých garance vkladů spočívala v politickém prohlášení, protože to, zda byly garance uzákoněny či nikoli, se stát od státu liší. Takže např. německá záruka spočívá pouze v prohlášení kancléřky Angely Merkelové, zatímco irská a slovenská záruka byly uzákoněny. V případě Maďarska a Řecka nejsou garance uvedeny na oficiálních stránkách pojistných fondů daných zemí a na internetu jsou těžko dohledatelné (vlastní šetření), ale více zdrojů, se kterými pracujeme, jejich zavedení potvrzuje.

Obrázek 1
 Vývoj vkladů v zemích, které zavedly záruky na vklady

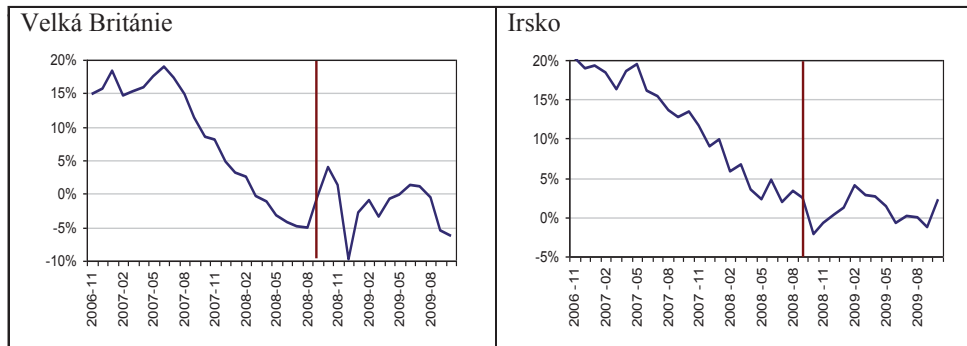

Zdroj: Evropská centrální banka, informace o systémech pojištění vkladů v jednotlivých členských státech

Z grafů uvedených v obrázku 1 je zřejmé, že u všech států mimo Rakouska a Řecka vzrostlo po zavedení garancí tempo růstu vkladů. U Irsku a Slovinska však až s určitým zpožděním (vysvětlení ohledně Irsku viz následující odstavec). Kromě Slovenska se ve všech případech jedná o zvýšení pouze v rámci několika procentních bodů, které nemá dlouhého trvání. Až na Dánsko, Maďarsko a Slovensko jsou to země platící eurem. Právě u Slovenska však mohl být výraznější nárůst způsoben plánovaným přijetím eura od 1. 1. 2009.

V literatuře je nejčastěji zmiňováno zvýšení tempa růstu vkladů v Irsku. Schich (2008a) i Laeven a Valencia (2008) uvádějí, že po irském zavedení vládní garance na vklady šesti velkých irských bank, došlo na území Velké Británie k přesunu vkladů do poboček irských bank. To ukazují grafy v obrázku 2, kde vertikální kolmá čára u grafu pro Velkou Británii znázorňuje irské přijetí garancí. Pokles resp. nárůst nenásleduje v grafech ihned za tímto označením, protože přijetí irské garance je datováno k 30. 9. 2008, což se na výši vkladů ke konci září nemohlo projevit. Samotné zpoždění přesunu vkladů mohlo být způsobeno tím, že Irsko zavedlo nejprve garance pro šest irských bank a teprve později pro banky vlastněné cizinci (Schich, 2009).

Obrázek 2
Srovnání vývoje vkladů ve Velké Británii a v Irsku

Zdroj: Evropská centrální banka, informace o systémech pojištění vkladů v jednotlivých členských státech.

U Dánska mohlo být výraznější zvýšení tempa po zavedení garance dáno vyřešením situace Roskilde Bank, která se dostala do úpadku a velká část jejích poboček byla prodána právě na konci září 2008 (Noia, Micossi, 2009). Účinnost vládních garancí souvisí s důvěryhodností vlád a s vývojem na trzích dané země. Nepříznivé události mohou případné plnění garancí ohrozit, ale přijímá-li země potřebná opatření ve snaze se s důsledky finanční krize vypořádat, jsou záruky účinnější, protože rozhodné kroky jsou pro veřejnost důvěryhodnější.

Zvýšení tempa růstu vkladů v Německu je spíše překvapivé, neboť dobrovolná schémata⁴ ve skutečnosti zajišťují vyšší ochranu, než je ta, která je dána samotným zákonným pojištěním. Protože ale dobrovolná schémata poskytují ochranu pouze na základě ručení skupiny bank, ale ne ze zákona, je pravděpodobné, že vládní garance bude mít mnohem větší váhu. V případě Německa mohly hrát na nárůstu velkou roli i pobočky německých bank v zahraničí, neboť zahraniční vkladatelé nemusí mít o dobrovolných schématech v Německu dobrý přehled a vládní garance byly oproti tomu silně medializované.

Z grafu popisujícího vývoj vkladů v Rakousku není vliv garance zřejmý. Možným vysvětlením by mohly být výsledky parlamentních voleb, které se konaly na konci září 2008. V těch posílily ultrapravicové strany – Strana Svobodných (FPÖ) pod vedením Heinze Stacheho a Hnutí za budoucnost Rakouska (BZÖ) pod vedením Jörga Haidera. Populistická pravice byla označena za skutečného vítěze těchto voleb a vyvolala pochybnosti o dalším směřování země, což mohlo snížit důvěryhodnost země jako takové.

V případě Řecka se zvyšovalo tempo růstu vkladů výrazně již od července 2008 a růst pokračoval i po vyhlášení záruky. Řecko bylo ještě v létě 2008 prezentováno jako země, která představuje ohromné příležitosti, a experti předpovídali, že řecký růst hrubého domácího produktu v důsledku krize pouze mírně zpomalí, avšak zůstane vysoký ve srovnání s dalšími zeměmi EU. I přes známá rizika působilo Řecko díky příznivým prognózám oproti ostatním zemím v této době relativně důvěryhodně, což zřejmě přispělo k tomu, že se tempo růstu vkladů se od léta zvyšovalo a pokračovalo v tomto trendu i po zavedení garance.

Datum zavedení garance nemusí být vždy odpovídající, protože vkladatelé mohou reagovat buď na samotné oznámení změny, nebo teprve na její uzákonění. Legislativní změna může trvat dle státu rozdílně dlouho. Roli však mohou hrát i jiné faktory. Pokud jsou např. banky příliš velké, tak efekt garance či změny limitu na přesuny vkladů nemusí být významný, protože vkladatelé se domnívají, že banka bude tak jako tak zachráněna (Huizinga, Nicodème, 2002).

3.2 Ekonometrická analýza

3.2.1 Specifikace modelu

Pro testování dopadu zavedených vládních garancí na vývoj vkladů v evropských zemích jsme využili čtvrtletní dynamický panelový model. Ten umožňuje zahrnout do vysvětlujících proměnných také zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné (Baltagi, 2005). Předpokládáme totiž, že tempo růstu vkladů by mohlo být ovlivněno

4 V Německu existují kromě zákonného pojištění vkladů také dobrovolná schémata, která zajišťují ochranu věřitele nad zákonný limit (dříve 20 000, dnes 100 000 eur). Je zde několik dobrovolných schémat pro jednotlivé druhy finančních institucí, založených zejména na vzájemném ručení institucí stejného druhu mezi sebou navzájem. Dozor nad těmito schématy vykonává Spolkový úřad pro dohled nad finančními službami (Bafin).

svým předchozím vývojem. Koeficienty tohoto modelu je z důvodu korelace mezi vysvětlovanou a vysvětlujícími proměnnými nutno odhadovat robustnější metodou oproti standardní panelové regresi. Pro tento účel byl použit odhad Arellano-Bond. Uvažujeme následující model:

$$\overline{VKL}_{it} = \alpha + \beta_1 \overline{VKL}_{i,t-1} + \beta_2 \overline{VKL}_{i,t-2} + \beta_3 \overline{GDP}_{it} + \beta_4 \overline{GDP}_{i,t-1} + \beta_5 \overline{GDP}_{i,t-2} + \beta_6 \overline{IR}_{it} + \beta_7 \overline{IR}_{i,t-1} + \beta_8 \overline{IR}_{i,t-2} + \beta_9 \overline{GAR}_{it} + \beta_{10} \overline{GAR}_{i,t-1} + \beta_{11} \overline{GAR}_{i,t-2} + u_{it},$$

ve kterém jsou proměnné \overline{VKL}_{it} , \overline{GDP}_{it} a \overline{IR}_{it} definovány následovně:

$$\overline{VKL}_{it} = \frac{VKL_{it} - VKL_{it-4}}{VKL_{it-4}}, \quad \overline{GDP}_{it} = \frac{GDP_{it} - GDP_{it-4}}{GDP_{it-4}} \quad \text{a} \quad \overline{IR}_{it} = IR_{it} - IR_{it-4}.$$

je výše vkladů u bank v dané zemi ke konci daného čtvrtletí (bez vkladů finančních institucí, vládních orgánů a municipalit). GDP_{it} je roční hrubý domácí produkt dané země v daném čtvrtletí (kumulativní součet čtyř posledních čtvrtletí). \overline{VKL}_{it} pak představuje meziroční tempo růstu vkladů, \overline{GDP}_{it} meziroční tempo růstu hrubého domácího produktu. Předpokládáme, že nárůst HDP způsobuje růst úspor a tím i růst vkladů. Proměnná IR_{it} je úroková míra v daném státě v daném čtvrtletí, \overline{IR}_{it} je diference úrokových měr, tedy změna oproti stejnému čtvrtletí předchozího roku. V případě růstu úrokových měr by měla relativně růst atraktivnost vkladů vzhledem k jiným možnostem investic. Z důvodu nedostupnosti úrokových měr na vklady pro všechny státy, používáme úrokové míry peněžního trhu. GAR_{it} je dummy proměnná, která vyjadřuje zavedení garance na vklady. Nabývá hodnoty jedna ve čtvrtletí, ve kterém byla zavedena garance. Naší hypotézou je, že zavedení garance v určitém státě způsobí růst tempa vkladů na úkor státu bez garance.

Zpožděné hodnoty vysvětlujících proměnných uvažujeme proto, že tempo růstu vkladů může být ovlivňováno hodnotami vysvětlujících proměnných až s určitým zpožděním. Lze totiž předpokládat, že vkladatelé reagují na změnu podmínek s určitým odstupem. Zahrnutím dvou zpoždění kontrolujeme vliv vysvětlovaných veličin po tři čtvrtletí. Mezi vysvětlujícími proměnnými jsou zahrnuty i dvě zpožděné hodnoty tempa růstu vkladů, neboť současný růst vkladů může být ovlivněn i jejich předchozím vývojem.

Pro období od 1. čtvrtletní 2005 do 3. čtvrtletní 2009 máme k dispozici čtvrtletní data pro 21 členských států. Z datového souboru jsme z důvodu chybějících údajů vyřadili Dánsko, Estonsko, Kypr, Maltu, Rumunsko a Slovensko. Data týkající se výše vkladů v nových členských státech do roku 2004 v databázi Evropské centrální banky bohužel zatím chybí. V těchto letech docházelo v těchto zemích k nejčtenějším změnám limitů výše pojištěných vkladů z důvodu přizpůsobení národních systémů Směrnici o pojištění vkladů. Nemůžeme proto zkoumat vliv změn limitů a omezíme se pouze na zavedené garance. S problémy s chybějícími daty se ve svých studiích potýká i Evropská komise, jejíž pracovní skupiny se ale pokouší chybějící údaje (pokud je to možné) odhadnout (European Commission, Joint Research Centre, 2007). V této studii pracujeme jen s dostupnými daty.

Dynamická panelová regrese je charakterizována zahrnutím vysvětlované proměnné na pravou stranu rovnice mezi proměnné vysvětlující, což s sebou přináší několik obtíží. Disturbance u_{it} v modelu Arellano-Bond odpovídají one-way error component modelu. Skládají se ze dvou složek, $u_{it} = \mu_i + v_{it}$, kde složka μ_i je specifická pro každou ze zemí a v_{it} je zbývající efekt. Protože mezi vysvětlujícími proměnnými jsou zahrnuty zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné, je proměnná \overline{VKL}_{it} funkcí nejen μ_i , ale také $\overline{VKL}_{i,t-1}$ a $\overline{VKL}_{i,t-2}$. Z tohoto důvodu jsou zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné zahrnuté mezi vysvětlující proměnné korelovány s disturbancemi. Odsud vyplývá, že OLS odhad není nestranný ani vydatný (eficientní). Klasické statické regresní metody pro panelová data jako odhady pomocí fixních (fixed effects) či náhodných efektů (random effects) jsou z výše uvedených důvodů vychýlené, u fixních efektů pak záleží vydatnost odhadu na délce časové řady (Baltagi, 2005).

Obtíže způsobené zahrnutím zpožděné vysvětlované proměnné mezi vysvětlující proměnné na pravou stranu rovnice překonává metoda Arellano-Bond využitím diferencí po sobě v čase následujících rovnic (čímž vyhlazuje působení složek, které se nemění v čase) a za pomoci instrumentálních proměnných. Za ty jsou postupně voleny další a další zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné (přibývající s každou další diferencovanou rovnicí), které však již s diferencí disturbancí korelované nejsou (Baltagi, 2005).

Metoda Arellano-Bond je součástí volně dostupného ekonometrického softwaru Gretl, po úpravě dat dle požadavků programu a aplikováním 1-step Arellano-Bond a 2-step Arellano-Bond metody je proto možno získat odhady koeficientů našeho modelu.

3.2.2 Výsledky

Nejprve aplikujeme 1-step Arellano-Bond metodu, kterou získáváme odhady koeficientů uvedené v tabulce 1 (uvažujeme 5% hladinu významnosti).

Tabulka 1

1-step Arellano-Bond odhad (odhadnuté koeficienty a příslušné p-hodnoty)

Proměnná	Konstanta	$\overline{VKL}_{i,t-1}$	$\overline{VKL}_{i,t-2}$	\overline{GDP}_{it}	$\overline{GDP}_{i,t-1}$	$\overline{GDP}_{i,t-2}$
Koeficient	0,00136414	0,539466	0,00362917	0,625347	-1,00885	0,334144
P-hodnota	0,2041	1,69E-11	0,9534	1,93E-05	2,57E-05	0,0049
Proměnná	\overline{IR}_{it}	$\overline{IR}_{i,t-1}$	$\overline{IR}_{i,t-2}$	GAR_{it}	$GAR_{i,t-1}$	$GAR_{i,t-2}$
Koeficient	0,00494568	-0,00533985	0,00191839	0,0106453	0,0259652	-0,0245632
P-hodnota	0,0139	0,1421	0,5007	0,4464	0,0379	0,0174

Zdroj: Vlastní analýza, výstup z programu Gretl (viz tabulka 4 v příloze)

Dle výsledků 1-step Arellano-Bond odhadu má na tempo růstu vkladů vliv jeho vývoj v předcházejícím čtvrtletí a také nárůst úrokové míry. Znaménka u proměnné \overline{GDP}_{it} a jejich zpoždění se liší. Zdá se, že tempo růstu hrubého domácího produktu

má na tempo růstu vkladů rozdílný vliv podle toho, s jakým zpožděním ho uvažujeme. V součtu dávají znaménka u proměnné GDP_{it} a jejich zpoždění zápornou hodnotu, což může ukazovat na optimismus vkladatelů, kteří při růstu hrubého domácího produktu více spotřebovávají a nemají potřebu příliš spořit. Pokles HDP může naopak vzbuzovat obavu o další vývoj ekonomiky a podnítit obyvatele spořit více.

Garance mají dle odhadnutých koeficientů na tempo růstu vkladů vliv až se zpožděním jednoho čtvrtletí. Součet koeficientů u garance se zpožděním jednoho čtvrtletí a u garance se zpožděním dvou čtvrtletí dává kladnou hodnotu. Odhadnuté koeficienty ale ukazují nejprve na kladný, později na záporný vliv garancí na tempo růstu vkladů. Prvotní kladné znaménko by mohlo ukazovat na důvěru vkladatelů v nově zavedené garance. Po určité době, kdy jsou garance v platnosti, je však mohou vkladatelé začít přehodnocovat s tím, jak se v médiích objevují nové zprávy o vývoji finančního sektoru a případné schopnosti států zavedených záruk dostát.

V případě 1-step Arellano-Bond odhadu kontrolujeme autokorelaci prvního řádu a zamítáme nulovou hypotézu, že disturbance nejsou korelovány. Mnohem důležitější je však Arellano-Bond test autokorelace druhého řádu, dle kterého nezamítáme nulovou hypotézu, že disturbance v diferencované rovnici netrpí autokorelací druhého řádu, což je důležité proto, aby Arellano-Bond odhad byl konzistentní (Baltagi, 2005). Dle Sarganova testu však zamítáme nulovou hypotézu, že všechny instrumenty jako skupina jsou exogenní (Mileva, 2007). Tento test pro nadbytečnost identifikací testuje v dynamických panelových modelech přípustnost použitých instrumentálních proměnných a podle výsledků tedy nejsou instrumenty zvoleny nejvhodněji. Proto se pokusíme odhadnout model také pomocí 2-step Arellano-Bond metody, která klade na počáteční data nižší nároky⁵ (Cottrell, Lucchetti, 2008).

Metoda 2-step Arellano Bond dává odhady koeficientů a odpovídající p-hodnoty uvedené v tabulce 2.

Tabulka 2

2-step Arellano-Bond odhad (odhadnuté koeficienty a příslušné p-hodnoty)

Proměnná	Konstanta	$\overline{VKL}_{i,t-1}$	$\overline{VKL}_{i,t-2}$	\overline{GDP}_{it}	$\overline{GDP}_{i,t-1}$	$\overline{GDP}_{i,t-2}$
Koeficient	-0,00731093	0,187365	-0,212369	0,687766	-0,946290	0,299748
P-hodnota	0,6061	0,7116	0,7021	0,0110	0,1336	0,5993
Proměnná	\overline{IR}_{it}	$\overline{IR}_{i,t-1}$	$\overline{IR}_{i,t-2}$	\overline{GAR}_{it}	$\overline{GAR}_{i,t-1}$	$\overline{GAR}_{i,t-2}$
Koeficient	0,00499601	-0,00111104	-0,00246088	0,0128858	0,0389655	-0,0109679
P-hodnota	0,0642	0,8590	0,7430	0,2430	0,0195	0,7909

Zdroj: Vlastní analýza, výstup z programu Gretl (viz tabulka 4 v příloze)

5 Rezidua původního nediferencovaného modelu nemusí být homoskedastická a nekorelovaná.

Na pětiprocentní hladině významnosti jsou nyní signifikantní pouze tři proměnné: tempo růstu hrubého domácího produktu \overline{GDP}_{it} , diference úrokových měr \overline{IR}_{it} a proměnná GAR_{it-1} . Znaménko koeficientu β_3 je nyní kladné. Podle druhého odhadu tedy vklady rostou s rostoucím HDP. Znaménko pro diference úrokových měr se nezměnilo. Vliv garancí je v tomto případě pouze kladný, proměnná GAR_{it-2} není signifikantní.

Dle Arellano-Bond test autokorelace druhého řádu, nezamítáme nulovou hypotézu, disturbance tedy ani v tomto modelu netrpí autokorelací druhého řádu. Dle Sarganova testu nulovou hypotézu exogenosti skupiny instrumentálních proměnných nezamítáme, instrumentální proměnné jsou nyní přijatelné.

Pro přesnější analýzu vlivu HDP a úrokových měr by zřejmě byl zapotřebí další rozbor. V naší práci jsme se však zaměřili na pojištění vkladů a zaváděné garance na vklady. Z tohoto pohledu odpovídají výsledky našim předpokladům, garance ovlivňují tempa růstu vkladů, ale se zpožděním a mají spíše krátkodobější vliv.

3.2.3 Závěry empirické části

Z hlediska vnitřního trhu Evropské unie způsobují garance zavedené pouze v některých členských zemích nerovně soutěžní podmínky a znevýhodňují finanční instituce, které ze záruk profitovat nemohou. Přesun prostředků z bank, které nepodléhají garanci, může obecně pro tyto instituce znamenat náhlou potřebu likvidity a tím zvýšit riziko jejich úpadku. Nekoordinovaný postup při zavádění garancí může pomoci jednotlivým národním bankovním sektorům, avšak pro vnitřní trh jako celek může být značně destabilizující. Zda tomu tak ale opravdu bude, záleží na celé řadě faktorů, protože záruky jsou (a i během nedávné krize byly) pouze jedním z opatření, které státy zavádí.

Garance nemusely být jedinou příčinou zvýšeného tempa růstu vkladů. Nejistota na finančních trzích vedla také k investicím do bezpečných aktiv a přesunům prostředků uložených u nepojištěných institucí do bank, ve kterých jsou vklady pojištěny. Výsledky empirické analýzy však ukazují, že nekoordinované zavádění garancí nelze brát na lehkou váhu.

4. Dopady zavedených opatření

4.1 Účinnost garancí a jejich rizika

Zvýšené či neomezené výše pojištěných vkladů přijaté na podzim roku 2008 pomohly zmírnit další zhoršování situace na finančních trzích a posílily důvěru mezi vkladateli a bankami. Jsou ale kromě možných přesunů vkladů do zemí s garancemi spojené s dalšími možnými náklady. Tyto náklady nejsou přímé (pokud nedojde k úpadku banky, na kterou se garance vztahuje) jako v případě jiných opatření, ale pramení ze změny chování účastníků trhu a ze změny jejich očekávání pro další případné finanční krize v budoucnu. Na straně vkladatelů i na straně bank může růst riziko morálního hazardu a docházet ke zhoršování tržní disciplíny. Státní garance mohou

také znamenat zvýšené podstupování rizik bankami. Největší riziko morálního hazardu vzniká v případě neomezené výše pojištění vkladů. Banky také mohou počítat s tím, že zavedená opatření zůstanou v platnosti déle, než státy oznámily. V tomto ohledu otřesy na finančních trzích zcela nepochybně změnily očekávání tržních subjektů ohledně vládní pomoci v krizových časech. To může výrazně ovlivnit jejich chování v budoucnosti, především omezit podněty k minimalizaci rizik a obezřetnému chování (Feyen, Vittas, 2009). Pravděpodobnost a rozsah dalších krizí může být proto ovlivněn právě zkušenostmi z minulé krize, které se promítnou do očekávání tržních subjektů v oblasti vládní pomoci a zavedených opatření (Schich, 2008b).

Nakolik bude mít morální hazard na straně bank možnost se rozvinout, záleží z velké míry na tom, jak dobře fungují ostatní součásti finanční záchranné sítě. Tržní disciplína je přitom důležitější právě tam, kde jsou regulace a dozor méně účinné (Schich, 2008b). Nedávné otřesy na finančních trzích upozornily též na nedostatky těchto institutů na území EU. Odstranění záruk proto musí jít ruku v ruce s opatřeními vedoucími k zlepšení jejich práce (na národní i mezinárodní úrovni). Kritická se ukázala být především spolupráce ohledně finančních institucí působících na území více členských států. Do budoucna je proto nezbytné zajistit efektivní výměnu informací o těchto bankách a stanovit závazné postupy, podle kterých bude s nesolventní institucí působící na území více států nakládáno.

Přestože v případě závažné systematické krize samotná koordinace změn parametrů pojištění vkladů nemůže banky zachránit, může pomoci zabránit dalšímu zhoršování situace. Změny parametrů by měly být koordinovány také v období finanční stability, aby některé banky nebyly zvýhodněny oproti ostatním. Nové minimální limity pro výše pojištěných vkladů by tedy měly zohledňovat i tento aspekt.

4.2 Nové výše pojištěných vkladů

Autoři často uvádějí, že výše pojištěných vkladů by měla pokrývat většinu vkladů drobných vkladatelů, většinou už ale nespecifikují, jak velká by ta „většina“ měla být. Jednou z výjimek je Garcia (2000a), který uvádí, že by pojištění vkladů mělo kryt 80 % vkladů. V současné době platí v členských státech minimální limit 100 000 eur. Oproti Spojeným státům americkým, kde by limit zvýšen dočasně⁶ (Schich, 2009), je evropské zvýšení permanentní.

Dle odhadů kryje limit 50 000 eur 80 % vkladů v EU (takže dle Garcii (2000a) by měl být tento limit z hlediska procenta pojištěných vkladů přiměřený), limit 100 000 eur pak 90 % (European Commission, 2009a). Jenže toto procento je značně rozdílné pro jednotlivé členské země. Již nižší z limitů kryje v České republice 97 % vkladů (prohlášení ministra Kalouska v Bruselu, říjen 2008).

V rámci průzkumu, který zahájila Evropská komise, se zhruba 50 % respondentů z řad odborné veřejnosti vyjádřilo pro ponechání minimálního evropského

6 Limit 250 000 USD měl původně platit do konce roku 2009, jeho platnost však byla prodloužena do konce roku 2013 (Schich, 2009b).

limitu na výši 100 000 eur (European Commission, 2009c). Během diskuze v Bruselu však mnoho expertů vyjádřilo názor, že minimální limit by mohl být mnohem nižší (European Commission, 2009b). To je v souladu též s Groeneveld (2009). Vysoké pojistné krytí nemotivuje vkladatele hledět na rizikový profil bank, ale uložit peníze do instituce, která nabízí nejvyšší úroky.

Schich (2009) upozorňuje na nutnost zohlednění specifík dané země a cíle daného systému pojištění vkladů při stanovení nového limitu. To je ale v Evropské unii problematické, má-li být brán ohled na soutěžní podmínky na společném trhu. Unie se vydala cestou stanovení minimálního limitu, tedy minimální ochrany drobného věřitele. Ať bude tento limit jakýkoli, nikdy nemůže stoprocentně vyhovovat všem členským státům. Společný minimální limit musí být kompromis, který na straně jedné bude brát ohled na vysokou integraci trhů a na straně druhé na možné důsledky rozdílů mezi systémy jednotlivých států.

Zdá se, že bude-li směrnici předepsaný limit vysoký, bude ho jen málo států chtít dále zvyšovat a ochrana věřitele v celé EU bude velmi podobná. Na druhou stranu ale bude neadekvátní především pro chudší členské země, které se budou potýkat s morálním hazardem. V opačném případě, bude-li mnoho států považovat nový limit za nízký, budou členské země své limity zvyšovat (každá pravděpodobně jinak) a ochrana vkladatele v EU bude velmi heterogenní, zdůrazňující problematiku poboček a dceřiných společností na evropském území. Při stanovování jediného minimálního limitu výše pojištěných vkladů pro 27 členských států půjde vždy o kompromis a bude záležet nejen na ekonomických aspektech, ale také politické síle jednotlivých států.

Nabízí se otázka, zda nezavést kromě minimálního limitu také limit maximální. To jde sice proti logice zachování minimální ochrany drobného vkladatele, tato možnost by však státům umožnila přizpůsobit limit podmínkám dané země a znemožnila vzniku velkých rozdílů mezi státy s nižším (minimálním) limitem a státy, které by se dobrovolně rozhodly limit zvýšit nad směrnici stanovenou minimální úroveň. Potom by však měl být takový maximální limit určující i pro dobrovolná schémata, protože jejich limity by v praxi mohly tento maximální limit převyšovat a poskytovat výhodu bankám, které se jich účastní.

Závěr

Pojištění vkladů se během posledních desetiletí stalo neodmyslitelnou součástí finančních záchranných sítí vyspělých ekonomik. Bylo zavedeno ve snaze zajistit finanční stabilitu a poskytnout ochranu drobným vkladatelům. Systémy pojištění vkladů však nemohou řešit problémy finančních systémů samotných. V případě, že jsou vhodně navrženy a uzpůsobeny podmínkám dané země, mohou zvyšovat důvěryhodnost bankovních systémů a účinně plnit stanovené cíle. Patříčně uzpůsobené systémy mohou podporovat stabilitu finančních systémů v normálních časech a vypořádat se s úpadky jednotlivých bank. Nejsou ovšem projektovány tak, aby se vyrovnaly se systémovou krizí. V takových situacích se na stabilizaci finančního sektoru musí podílet všechny součásti finanční záchranné sítě.

Nedávná finanční krize otestovala fungování evropských finančních záchranných sítí, systémy pojištění vkladů nevyjímaje. Mnohá z dosavadních opatření se ukázala být nedostatečná. Najevo vyšly nedostatky systémů pojištění vkladů v jednotlivých zemích i neuspokojivá spolupráce orgánů na mezinárodní úrovni. Narychlo přijatá opatření pomohla vyhnout se další ztrátě důvěry, čímž vlády jednotlivých zemí získaly čas potřebný k přípravě záchranných politik. Státy zaváděly garance na všechny či některé druhy vkladů a na jaře 2009 byla novelizována Směrnice o pojištění vkladů.

Nebezpečí zavedených garancí spočívá v tom, že mohou vést ke zvýšení rizika morálního hazardu a v případě, že by státy musely zárukám dostát, také ke značným fiskálním dopadům. Z hlediska vnitřního trhu Evropské unie způsobují garance zavedené pouze v některých členských zemích nerovné soutěžní podmínky a znevýhodňují finanční instituce, které ze záruk profitovat nemohou. Výsledky empirické analýzy potvrzují vliv garancí na přesuny vkladů mezi členskými státy, proto by zavádění a rušení garancí v jednotlivých zemích mělo být koordinováno. Novelizovaná Směrnice o pojištění vkladů se dotýká jen některých charakteristik evropských systémů pojištění vkladů. Dlouhodobé problémy systémů pojištění vkladů na území Evropské unie ovšem neřeší. Bez předem stanovených pravidel, podle kterých by státy během systémových krizí postupovaly, budou i nadále vznikat konflikty mezi orgány finanční záchranné sítě, a to jak na národní, tak mezinárodní úrovni.

Ačkoli význam či samotná existence institutu pojištění vkladů jsou ze strany některých autorů zpochybňovány, nedá se předpokládat, že by ho státy v budoucnu opustily, a to ani poté, co finanční krize odhalila některé jeho vady a slabiny. Pojištění vkladů se stalo nedílnou součástí moderní finanční záchranné sítě a otázkou spíše zůstává, jak současné systémy pojištění reformovat, aby mohly co nejlépe sloužit svým cílům a přitom se co nejméně projevovaly jejich nepříznivé doprovodné jevy. Z pohledu Evropské unie je nutné zajistit, aby systémy pojištění vkladů nevytvářely nerovné podmínky na vnitřním trhu a aby byl v dobách neklidu na finančních trzích zaručen koordinovaný postup při změnách limitů, zavádění garancí a při likvidaci či reorganizaci mezinárodně aktivních bank.

Příloha

Tabulka 3

Minimální limity upravující výše pojištěných vkladů jednotlivých států EU před a po změnách na podzim 2008

(Pro převod limitů z národních měn na eura byly použity roční průměrné kurzy)

Stát	Limit před změnou - začátek roku 2008 (EUR)	Limit ku DPH na obyvatele - začátek roku 2008	Limit po změně - konec roku 2008 (EUR)
Belgie	20000	0,69	100000
Bulharsko	20452	1,97	51130
Česká republika	25000	1,24	50000
Dánsko	40236	1,34	bez omezení
Estonsko	20000	1,18	50000
Finsko	25000	0,85	50000
Francie	70000	2,58	70000
Irsko	20000	0,59	bez omezení
Itálie	103291	4,03	103291
Kypr	20000	0,83	100000
Litva	20000	1,29	100000
Lotyšsko	20000	1,39	50000
Lucembursko	20000	0,29	100000
Maďarsko	23856	1,48	50000
Malta	20000	1,05	100000
Německo	20000	0,69	bez omezení
Nizozemsko	38000	1,13	100000
Polsko	20350	1,44	50000
Portugalsko	25000	1,32	100000
Rakousko	20000	0,65	bez omezení
Rumunsko	20000	1,67	50000
Řecko	20000	0,85	bez omezení
Slovensko	20 000	1,10	bez omezení
Slovinsko	22000	0,96	bez omezení
Španělsko	20000	0,78	100000
Švédsko	26000	0,86	50000
Velká Británie	43954	1,51	56120

Zdroj: Internetové stránky jednotlivých systémů pojištění, European Commission, 2008, Groeneveld, 2009, International Association of Deposit Insurers, 2009a, Schich, 2008a.

Poznámka: Pokud je v tabulce uveden limit bez omezení, znamená to, že na určité typy vkladů (nejčastěji na soukromé vklady či na vklady, které podléhají zákonnému pojištění) byly zavedeny garance státu nad limity zákonného pojištění. Zda však byly garance uzákoněny či nikoli se stát od státu liší (Schich, 2008b)

Tabulka 4

1-step a 2-step Arellano-Bond odhady (výstup z programu Gretl)

1-step Arellano-Bond odhad	coefficient	std. error	t-ratio	p-value
DVKLtempo(-1)	0,539466	0,0801484	6,731	1,69E-11
DVKLtempo(-2)	0,00362917	0,0620747	0,05846	0,9534
const	0,00136414	0,00107427	1,27	0,2041
GDPtempo	0,625347	0,146347	4,273	1,93E-05
GDPtempo_1	-1,00885	0,2397	-4,209	2,57E-05
GDPtempo_2	0,334144	0,118697	2,815	0,0049
INTRATEdif	0,00494568	0,00201014	2,46	0,0139
INTRATEdif_1	-0,00533985	0,00363768	-1,468	0,1421
INTRATEdif_2	0,00191839	0,00284856	0,6735	0,5007
GAR	0,0106453	0,013981	0,7614	0,4464
GAR_1	0,0259652	0,0125083	2,076	0,0379
GAR_2	-0,0245632	0,0103322	-2,377	0,0174
Sum of squared residuals	0,783286			
Standard error of the regression	0,0491686			
Test for AR(1) errors	z = -3,44906 (p-value 0,0006)			
Test for AR(2) errors	z = 0,229057 (p-value 0,8188)			
Sargan over-identification test	Chi-square(150) = 240,371 (p-value 0,0000)			
Wald (joint) test	Chi-square(11) = 2492,3 (p-value 0,0000)			
2-step Arellano-Bond odhad	coefficient	std. error	t-ratio	p-value
DVKLtempo(-1)	0,187365	0,506823	0,3697	0,7116
DVKLtempo(-2)	-0,212369	0,555235	-0,3825	0,7021
const	-0,00731093	0,0141793	-0,5156	0,6061
GDPtempo	0,00499601	0,00269936	1,851	0,0642
GDPtempo_1	-0,00111104	0,00625284	-0,1777	0,859
GDPtempo_2	-0,00246088	0,0075042	-0,3279	0,743
INTRATEdif	0,0128858	0,0110372	1,167	0,243
INTRATEdif_1	0,0389655	0,0166841	2,335	0,0195
INTRATEdif_2	-0,0109679	0,0413612	-0,2652	0,7909
GAR	0,687766	0,270617	2,541	0,011
GAR_1	-0,94629	0,630781	-1,5	0,1336
GAR_2	0,299748	0,570464	0,5254	0,5993
Sum of squared residuals	0,640575			
Standard error of the regression	0,0444644			
Test for AR(1) errors	z = -1,06723 (p-value 0,2859)			
Test for AR(2) errors	z = 0,395985 (p-value 0,6921)			
Sargan over-identification test	Chi-square(150) = 10,8252 (p-value 1,0000)			
Wald (joint) test	Chi-square(11) = 2492,3 (p-value 0,0000)			

Literatura

- BALTAGI, B. H. 2005. *Econometric Analysis of Panel Data*. 2005.
- BASEL COMMITTEE ON BANKING SUPERVISION, INTERNATIONAL ASSOCIATION OF DEPOSIT INSURERS. 2009. Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems. Bank for International Settlements, 2009.
- BECK, T. 2003. The Incentive-Compatible Design of Deposit Insurance and Bank Failure Resolution [Policy Research Working Paper No. 3043]. The World Bank, 2003.
- BRADLEY, Ch. M. 2000. A Historical Perspective on Deposit Insurance Coverage. *FDIC Banking Review*, 2000.
- COTTRELL, A.; LUCCHETTI, R. 2008. *Gretl User's Guide*. 2008.
- DEMIRGÜC-KUNT, A.; HUIZINGA, H. 1999. Market Discipline and Financial Safety Net Design. Development Research Group, the World Bank, and Department of Economics, Tilburg University and CEPR, 1999.
- EISENBEIS, R. A.; KAUFMAN G. G. 2007. Cross-Border Banking: Challenges for Deposit Insurance and Financial Stability in the European Union [Working paper 2006-15a]. Federal Reserve Bank of Atlanta working paper series, 2007.
- EUROPEAN COMMISSION. 2008. State aid: Overview of national rescue measures and deposit guarantee schemes. Brusel, 2008.
- EUROPEAN COMMISSION. 2009a. Consultation Document: Review of Directive 94/19/EC on Deposit-Guarantee Schemes (DGS). 2009.
- EUROPEAN COMMISSION. 2009b. Draft Minutes: Informal Experts Roundtable on Deposit Guarantee Schemes (DGS) on 31 March 2009 in Brussels. 2009.
- EUROPEAN COMMISSION. 2009c. Review of Directive 94/19/EC on Deposit Guarantee Schemes: Summary of the results of the public consultation in spring/summer 2009. 2009.
- EUROPEAN COMMISSION, JOINT RESEARCH CENTRE. 2007. Scenario Analysis: Estimating the effects of changing the funding mechanisms of EU Deposit Guarantee Schemes. 2007.
- EUROPEAN FORUM OF DEPOSIT INSURERS (EFDI). 2008. Report on the scope of cover under national Deposit Guarantee Schemes (DGS): „Deposits“ and „Depositors“. 2008.
- FEYEN, E.; VITTAS, D. 2009. Blanket Guarantee: Necessary during the Crisis, but What Next? The World Bank, 2009.
- FINANCIAL STABILITY FORUM. 2001. Guidance for Developing Effective Deposit Insurance Systems. 2001.
- GARCIA, G. 2000a. Deposit Insurance and Crisis Management [Working Paper WP/00/57]. International Monetary Fund, 2000.
- GROENEVELD, H. 2009. Towards a Balanced Deposit Guarantee System in Europe. *Forum Financier/Revue Bancaire et Financière*. 2009.
- GROPP, R.; VESALA J. 2004. Deposit Insurance, Moral Hazard and Market Monitoring [Working Paper No. 302]. European Central Bank, 2004.
- HOELSCHER, D. S.; TAYLOR, M.; KLUEH, U. H. 2006. *The Design and Implementation of Deposit Insurance Systems*. Washington D.C.: International Monetary Fund, 2006. ISBN 1-58906-503-4.
- HUIZINGA, H.; NICODÈME, G. 2002. Deposit Insurance and International Bank Deposits [Economic Paper No. 164]. European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. 2002.
- INTERNATIONAL ASSOCIATION OF DEPOSIT INSURERS. 2009. Deposit Insurance Coverage Discussion Paper. 2009.
- LAEVEN, L.; VALENCIA, F. 2008. The Use of Blanket Guarantees in Banking Crises [IMF Working Paper WP/08/250]. International Monetary Fund, 2008.
- LAEVEN, L. 2004. The Political Economy of Deposit Insurance [World Bank Policy Research Working Paper 3247]. World bank, 2004.

- MAYES, D. G. 2004. The Role of the Safety Net in Resolving Large Financial Institutions. Bank of Finland. Paper prepared for the Federal Reserve Bank of Chicago Conference. 2004.
- MILEVA, E. 2007. Using Arellano-Bond Dynamic Panel GMM Estimators in Stata: Tutorial with Examples using Stata 9.0. Fordham University. 2007.
- MORRISON, A. D.; WHITE, L. 2006. Is Deposit Insurance Good Thing, and if So, Who Should Pay for It? [Working Paper No. 367]. National Centre of Competence in Research Financial Valuation and Risk Management, 2006.
- NOIA, C.; MICOSSI, S. 2009. *Keep It Simple: Policy Responses to the Financial Crisis*. CEPS, 2009. ISBN 978-92-9079-863-7.
- SCHICH, S. 2008a. Financial Turbulence: Some lessons regarding Deposit Insurance. OECD, 2008.
- SCHICH, S. 2008b. Challenges Associated with the Expansion of Deposit Insurance Coverage during Fall 2008. Paris: OECD, 2008.
- SCHICH, S. 2009. Expanded Guarantees for Bank Liabilities: Selected issues. OECD, 2009.
- THIES, C. F.; GERLOWSKI, D. A. 1989. Deposit Insurance: A History of Failure. *Cato Journal*, 1989, Vol. 8, No. 3.
- WHELOCK, D. C.; KUMBHAKAR S. C. 1995. Which Banks Choose Deposit Insurance? Evidence of Adverse Selection and Moral Hazard in a Voluntary Insurance System [Working Paper 1991-005B]. The Federal Reserve Bank of St. Louis, 1995.

IMPACT OF PARAMETRIC CHANGES IN DEPOSIT INSURANCE SCHEMES IN 2008

Veronika Holá, Komerční banka, a.s.; Contact: Na Příkopě 33, CZ – 114 07 Praha 1 (veroonika@volny.cz); **Petr Jakubík**, Charles University in Prague, Institute of Economic Studies and European Central Bank, EU Neighbouring Regions Division, Kaiserstrasse 29, GE – 603 11 Frankfurt am Main (Petr.Jakubik@ecb.int)

Abstract

This study examines the question whether uncoordinated steps of some EU states changing their deposit insurance schemes in the middle of 2008 could have led to shift of deposits among EU countries. The paper deals with changes of the rules which were introduced at the end of year 2008, and concerns with the amended Directive on Deposit Guarantee Schemes. Empirical analysis concentrates on the impact of state guarantees on the deposit growth rate in individual states. In the final part, we discuss the consequences of recent development.

Keywords

deposit insurance, coverage limit, European Union, state guarantee, financial crisis, moral hazard.

JEL Classification

G01, G21, G38